

JAARVERSLAG 2012

Voorwoord gedeputeerde Franky De Block	3
Headlines 2012	4
Kust	10
Leiestreek	14
Westhoek	17
Brugse Ommeland	20
Colofon en Nuttige adressen	23

Geachte lezer,

Als kersvers Gedeputeerde voor toerisme en recreatie van de Provincie West-Vlaanderen en toekomstig voorzitter van Westtoer wil ik eerst en vooral mijn voorganger Patrick Van Gheluwe danken voor de manier waarop hij Westtoer in de voorbije 12 jaren heeft geleid. Onder zijn voorzitterschap is Westtoer uitgegroeid tot een performante organisatie met vele gedreven en competente medewerkers. Westtoer positioneerde zich ook als een stevig lobbyplatform voor toerisme en recreatie en creëerde hiervoor stevige banden met de 64 West-Vlaamse gemeenten en met de private toeristische actoren. Onder regie van Westtoer verdedigde de Vlaamse Kust met succes zijn positie als belangrijkste toeristische regio in ons land. De Westhoek, het Brugse Ommeland en de Leiestreek ontpopten zich tot volwaardige toeristische regio's. En Brugge gooide hoge ogen als internationale kunststad.

Westtoer kan terugblikken op een succesvol 2012: de campagne *West-Vlaanderen* plaatste de recreatieve troeven van onze Provincie in de kijker dankzij een unieke smartphoneapplicatie. Hoogtepunten aan de Kust waren de lancering van de Kustwandelaroute, het wandelnetwerk voor de Zwinstreek, het *Iedereen Kust* weekend bij het begin van de lente en Beaufort 04. In het kader van de herdenking van de *Groote Oorlog* openden het vernieuwde In Flanders Fields Museum in Ieper en het bezoekerscentrum bij Lijssenthoek Military Cemetery hun deuren en lanceerden we onze eerste autoroute nieuwe stijl. In de Leiestreek vierden we 150 jaar kanaal Roeselare-Leie en kregen we er met het Jukebox Museum een attractie bij. Met het Historium verwelkomde kunststad Brugge een extra topattractie. In het Brugse Ommeland werkten we aan de bekendheid van het Landschapspark Bulskampveld en legden we de laatste hand aan het beleidsplan 2013-18 voor de regio.

Ook 2013 wordt een toeristisch topjaar. De Kust wordt met de campagne *Sea Shopping* gepromoot als hippe shoppingbestemming. De *Zee van Smaak*-campagne dompelt de toerist onder in het maritieme verhaal en in de betere visgastronomie aan de Kust. De digitale reisgids op maat zorgt voor ontsluiting van alle kustinformatie naar de toerist én naar de logiesvertrekker. In het Brugse Ommeland en in de Leiestreek staat, naar aanleiding van 100 jaar Ronde van Vlaanderen, het project *Iedereen Flandrien* centraal. De Westhoek lanceert de Museumtuin in Zonnebeke (onderdeel van het Passendaele Memorial Museum) als derde strategische project in het kader van *100 jaar Groote Oorlog*. Daarnaast vervolledigen 3 bijkomende autoroutes en de wandelnetwerken IJzervallei en Hoppeland het aanbod in die regio.

In het kader van de VZW Logeren in Vlaanderen presenteren we, samen met de andere provinciale toeristische organisaties, de logiesbrochure 'Logeren in Vlaanderen Vakantieland' en lanceren we een innovatieve campagne rond korte verblijven in eigen land.

In 2013 willen we via een nieuwe beheersovereenkomst 2014-2019 met de Provincie West-Vlaanderen en via nieuwe samenwerkingsovereenkomsten met de West-Vlaamse gemeenten een solide basis leggen voor onze werking in de volgende jaren.

Als pas aangestelde Gedeputeerde wil ik meer dan ooit de klemtoon leggen op het principe 'toerisme is economie'. Naast de klassieke sectoren vormt het toerisme immers een belangrijke economische factor in West-Vlaanderen. Met ca. 36 miljoen overnachtingen, 26 miljoen dagtoeristen, een omzet van 3,4 miljard euro en ca. 50.000 jobs is West-Vlaanderen de belangrijkste toeristische Provincie in Vlaanderen. Een toenemende oudere bevolking met meer vrije tijd en een werkende bevolking met een grotere behoefte aan kwalitatieve ontspanning zorgen ervoor dat toerisme en recreatie ook in de toekomst groeisectoren zullen blijven in onze Provincie.

De volgende consumententrends vormen een uitdaging voor toerisme en recreatie:

- de drang naar authentieke belevingselementen en naar nieuwe ervaringen
- het succes van de populaire recreatievormen wandelen en fietsen
- het ethisch en ecologisch verantwoord toerisme
- de sterke ontwikkeling van het kleinschalig toerisme via de logiesvormen gastenkamers en vakantiewoningen, die op het Vlaamse niveau werden erkend via het logiesdecreet van 2008
- de sterke evolutie van informatiedragers zoals smartphones en tablets
- het belang van overkoepelende databanken en digitale informatiekanalen, in het bijzonder de sociale media
- de interesse vanuit de private actoren op het vlak van hospitality en kwaliteitszorg.

Specifiek voor het West-Vlaamse toerisme staan volgende uitdagingen centraal in mijn beleid: het nog sterker positioneren van Brugge als internationale kunststad, het revitaliseren van het kusttoerisme en het blijvend ondersteunen van de commerciële logiesvormen, de verdere ontwikkeling van het Brugse Ommeland met een kwalitatief aanbod inzake kleinschalige logiesvormen, de herdenking van *100 jaar Groote Oorlog* in de Westhoek, de ondersteuning van het MICE-toerisme in de Leiestreek en de herwerking van de fietsnetwerken.

Aan allen een succesvol toeristisch 2013!

Franky De Block,
Gedeputeerde voor toerisme

1. CAMPAGNES WEST-VLAANDEREN

West-Vlinderen

West-Vlinderen staat voor fladderen tussen actie en genieten. Met deze nieuwe themacampagne plaatsten we vooral de recreatieve troeven van onze 4 regio's in de kijker. Rode draad in de campagne is de nieuwe gratis smartphoneapplicatie *West-Vlinderen*. Daarmee kan de gebruiker fiets- en wandelroutes op maat opvragen. De app geeft bovendien tips voor leuke adressen en bezienswaardigheden in de buurt van de routes. De app kreeg al aandacht in *De Zondag*, in een extra editie van het magazine *Nest*, op Radio 2 en op Focus-WTV.

Media

Westtoer oogstte in binnen- en buitenland ruime media-aandacht voor de Westhoek, het Brugse Ommeland, de Leiestreek en de Kust. We verstuurden ruim 50 persberichten en informeerden de media in een 20-tal persconferenties over onze nieuwigheden. Met mediaworkshops, story ideas en persbezoeken informeerde en inspireerde Westtoer een brede doelgroep consumenten. We waren overigens meerdere keren partner van Vlaanderen Vakantieland voor televisiereportages over onze West-Vlaamse regio's. In het binnenland realiseerde Westtoer free publicity ter waarde van circa 3 miljoen euro.

Vlaanderen Lekker Land

Vlaanderen Lekker Land zette met medewerking van Westtoer 2 lekkere acties op touw in Vlaanderen. Voor West-Vlaanderen kreeg Heuvelland met zijn project *Vintage Heuvelland* de titel *Ambassadeur van Vlaanderen Lekker Land*. Daarmee neemt de gemeente de komende 2 jaar de fakkel over van Poperinge. Ook Oostende, Poperinge, Tielt en Roeselare maakten kans op de titel. In het najaar stond de actie *Jong Keukengeweld* op het programma. 11 van de 39 geselecteerde chefs

West-Vlinderen

NIEUW

De gratis mobiele app met de beste routes in West-Vlaanderen voor iPhone en Android.

West-Vlinderen. Synoniem voor actief genieten. In de Westhoek, het Brugse Ommeland, de Leiestreek en aan de kust. Heerlijk fietsen of wandelen. En genieten van goede adressen.

www.west-vlinderen.be

kwamen uit West-Vlaanderen. Nog maar eens een bewijs dat West-Vlaanderen dé culinaire Provincie bij uitstek is. Enkele jonge West-Vlaamse chefs mochten onze gastronomie trouwens in het buitenland promoten, o.a. op de Fashion Week in Parijs en de Culinary Roadshow in Hamburg.

Logeren in Vlaanderen Vakantieland

Westtoer speelde een belangrijke rol in de overname van het Vlaanderen Vakantieland-boek door Logeren in Vlaanderen. In 2012 werkten we de brochure voor 2013 uit (40 % van het aanbod komt uit West-Vlaanderen) en bereidden we de promotiecampagne voor. De consument kan het nieuwe boek ontdekken vanaf januari 2013.

2. HERDENKING '100 JAAR GROOTE OORLOG' IN VOLLE VOORBEREIDING

Het programma voor de herdenking van *100 jaar Groote Oorlog in West-Vlaanderen* krijgt stilaan vorm. De eerste 2 strategische projecten op het vlak van infrastructuur zijn ondertussen een feit. Op 11 juni opende het volledig vernieuwde In Flanders Fields Museum de deuren. Het verwelkomde na amper 3 maanden al de 100.000ste bezoeker. In Poperinge ging op 21 september het nieuwe bezoekerscentrum aan Lijssehoek Military Cemetery open. Op 3 november lanceerde Westtoer de WO I-autoroute Ypres Salient.

Diezelfde dag stelden we de website www.100jaargrooteoorlog.be aan het publiek voor. Westtoer stond in voor 3 projecten voor GoneWest, die werden goedgekeurd door Toerisme Vlaanderen, in het kader van het subsidieprogramma *100 jaar Groote Oorlog*. Tenslotte schreef Westtoer in samenwerking met Toerisme Vlaanderen het marketingplan *2014-2018 100 jaar Groote Oorlog*. Het zet de grote lijnen uit voor de binnen- en buitenlandse marketingcampagnes van dit evenement.

3. RECREATIE

Topdesign langs de Kustwandelroute

Op 29 juni opende Westtoer de Kustwandelroute. Dit is een wandelnetwerk met knooppunten dat alle kustgemeenten met elkaar verbindt. Met 180 kilometer paden en 140 knooppunten biedt de nieuwe route 1001 wandelmogelijkheden, zowel voor korte lussen als voor langeafstandstochten. Stefan Schöning ontwierp voor Westtoer stijlvolle doelenwegwijzers, zitbanken en picknicktafels die op de verschillende knooppunten van de Kustwandelroute staan. De route is gekoppeld aan het openbaar vervoer (tram en trein). De website www.kustwandelroute.be en een marketingcampagne vormden het sluitstuk van het concept. De realisatie van de Kustwandelroute kreeg steun van de Vlaamse regering in het kader van het Kustactieplan 2005-2009.

Recreatie en Ecotoerisme in de Zwinstreek

Het grensoverschrijdende wandelnetwerk Zwin verkent het natuurgebied Het Zwin en de ruime regio er omheen. De 50 kilometer lange en bewegwijzerde wandelpaden lopen doorheen Knokke, Het Zoute, Retranchement en Cadzand. Het landschap is er gevarieerd. Zee, strand en duinen, de weidse Zwinpolders en de geborgenheid van natuur- en bosgebieden wisselen elkaar af. Via de 36 knooppunten maakt de wandelaar kennis met de volkse buurt Oosthoek, met historische forten en dijken en lokale fauna en flora. Het wandelnetwerk opende op 24 maart 2012 en kadert in het Interreg IVa-project *REECZ (Recreatie en Ecotoerisme in de Zwinstreek)*.

Samen met TreinTramBus, Licht en Liefde, het Agentschap voor Natuur en Bos en de gemeente Knokke-Heist ontwikkelde Westtoer een Groene Halte Wandelroute. Blinden en slechtzienden zullen deze route zelfstandig kunnen volgen vanuit het station van Knokke. Westtoer liet speciaal hiervoor een bronzen maquette van de Zwinvlakte en enkele braillebordjes ontwerpen.

Andere nieuwe recreatieve routes

Westtoer opende op 15 april in het kader van het Interreg IVa-project (*Grenzeloos Wandelen*) de erfgoedwandelroute in Torhout. Cultuurhistorische erfgoedsites tonen het rijke verleden van de stad aan alle wandelaars die de 2,3 km lange route volgen. In Beernem ontwikkelden we in het provinciedomein Lippensgoed-Bulskampveld, eveneens binnen hetzelfde project, de Bulskampveldwandelroute. Weidse bossen, heidevelden, veldvijvers en het typische drevenlandschap zorgen voor ruime variatie op de wandelroute van 8,9 km. In de bijbehorende brochure vervingen we de gebruikelijke routebeschrijving door extra informatie over de bezienswaardigheden.

Met de opening van de Oude Leie-wandelroute op 21

september was de 55ste provinciale wandelroute een feit. Deze route toont de groene vallei van de Leie tussen Bavikhove, Ooigem en Desselgem. Naast de natuurgebieden laat de wandelroute bijzonder historisch erfgoed zien. Onderweg herinneren schuren en vlasrotterijen aan het rijke vlasverleden van de streek.

Wandelnetwerkplanner

In 2012 werd een online wandelnetwerkplanner gelanceerd met inbreng van het Interreg IVa-project *MIRRA (Maken en Investeren in Recreatieve Routenetwerken met Aandacht voor de Grensstreek)*. Via www.fietsenwandelen.be stippelen wandelaars online en gratis een route uit op de grensoverschrijdende wandelnetwerken Heuvelland en Westkust. Zij kunnen points of interest, horeca e.a. toevoegen en de route makkelijk downloaden op gps of smartphone. Deze routeplanner is een unieke realisatie van Westtoer in samenwerking met de Franse partners Conseil Général du Nord en ADRT Nord Tourisme.

Rustplaatsen Groene Assen

In opdracht van de Provincie West-Vlaanderen ontwikkelde studie bureau Technum de huisstijl voor de herinrichting van de provinciale groene assen. Deze huisstijl bevat een ontwerp voor rustpunten, bestaande uit multifunctioneel zitmeubilair, een paal met windhaan en fietsparkeerplaatsen. In het kader van het Interreg IVa-project *MIRRA* financierde en plaatste Westtoer 3 van deze rustpunten langs de Vrijbosroute: in Kortemark, Vijfwegen en Langemark.

Doelenbewegwijzering groen-blauwe netwerk

Meer dan 400 km aan kanalen en oude spoorwegbeddingen doorkruisen onze Provincie. Deze jaagpaden en oude spoorwegen zijn het ideale decor om te fietsen, te wandelen en paard te rijden. Het groen-blauwe netwerk vormt de ruggengraat van het recreatieve fietsnetwerk. In het kader van het Interreg IVa-project *Accessing the Countryside* wil Westtoer de groene en blauwe assen op een continue en uniforme manier van wegwijzers voorzien. De bewegwijzering geeft de recreant informatie over de afstand naar een volgende stad of een volgend dorp. In totaal plaatste Westtoer 157 doelenwegwijzers. Dat zijn flesvormige palen met metalen handwijzers. Het project kreeg financiële steun van de Europese Unie en Toerisme Vlaanderen.

Westtoer labelt fietsvriendelijke cafés en restaurants

In 2009 kende Westtoer het label *fietsvriendelijk café/restaurant* toe aan 76 horecazaken in West-Vlaanderen. In 2012 konden cafés en restaurants zich opnieuw aanmelden om het label te krijgen. Om de erkenning als *fietsvriendelijk café/restaurant* te genieten, moet een reca-zaak aan een aantal criteria voldoen. Zo moet het café of restaurant beschikken over een reparatieset, EHBO-materiaal en een degelijke fietsenstalling. Bovendien moet de zaak op minder dan 1 kilometer van het fietsnetwerk gelegen zijn. Het nieuwe label is geldig t.e.m. 2014. Ruim 100 zaken kregen dit jaar het label toegekend. Zij komen op de website www.fietsenwandelen.be en op de regiowebsites.

Nieuw ontwerp voor fietsinrijpunten

Voor de geplande herlancering van het fietsnetwerk in 2016 wil Westtoer fietsinrijpunten aanleggen. Ze moeten de startpunten vormen voor een fietstocht op het fietsnetwerk. In onze zoektocht naar een sterk design, organiseerden we in het najaar van 2012 een ontwerp-

wedstrijd. Een jury bekroonde het project van stefan.schöning.studio. Het ontwerp bestaat uit een poort die als baken fungeert en als het ware een schaduw werpt over een plein. Dit plein heeft de vorm van een trapezium en bestaat uit meerdere stroken met verharding. Het modulaire concept omvat fietsparkeerplaatsen met oplaadmogelijkheden voor elektrische fietsen, een zitbank, een picknicktafel, een fietspomp, infodragers met ingebouwde wifi en een betonnen wand met foto-panelen die als rugleuning dient.

Peter- en meterwerking

Al meer dan 10 jaar doet Westtoer een beroep op ruim 600 vrijwilligers voor de controle van de recreatieve routes en de fiets- en wandelnetwerken. Deze meters en peters kwamen op 22 februari en op 20 maart samen in het provinciehuis Boeverbos. Elk jaar zetten we 1 bepaalde groep in de bloemetjes. Dit jaar waren de meters en peters van de fiets- en mountainbikeroutes de gelukkigsten. Op zondag 23 september verzamelden zij in Langemark-Poelkapelle voor een heerlijk ontbijt en een fietstocht. Een lunch sloot de dag af.

4. TOERISTISCHE SUBSIDIEPROGRAMMA'S

Westtoer begeleidt gemeenten en andere partners bij het indienen van hun aanvraag in diverse toeristische subsidieprogramma's.

Na 3 Kustactieplannen keurde de Vlaamse Regering in 2010 het *Toeristisch Impulsprogramma voor de Kust* goed. In 2012 subsidieerde de Vlaamse Regering in het kader van dat subsidieprogramma 19 projecten die bijdragen aan de realisatie van het *Strategische beleidsplan voor toerisme aan de Kust 2009-2014*. Westtoer begeleidde heel wat kustgemeenten en private investeerders bij hun projecten.

Via het *Reglement Toeristische Impulsen in West-Vlaanderen* gaf de deputatie in 2012 een toelage aan 8 waardevolle investeringsprojecten. Westtoer adviseerde de adviescommissie over de ingediende projectaanvragen.

Het *Provinciaal reglement voor infrastructuurprojecten met het oog op de honderdjarige herdenking van WO I* was in 2012 aan zijn tweede jaargang toe. Met deze subsidies wil de Provincie het oorlogserfgoed in West-Vlaanderen opwaarderen tot een attractief, divers en kwalitatief hoogstaand WO I-product. Westtoer adviseerde over de projectaanvragen.

Het *Provinciaal reglement GoneWest voor evenementen* lanceerde een eerste oproep. 9 evenementen en cultuurprojecten werden in dit kader betoelaagd.

5. DATAVERZAMELING EN ONDERZOEK

Inventarisatie van het logiesaanbod

In 2012 bracht de afdeling Kennisontwikkeling het volledige West-Vlaamse logiesaanbod in kaart. Via de WIN-databank vroeg zij bij zo'n 1.750 logiesaanbieders statistische en consumentgerichte informatie op. Deze data komen in de regionale trendrapporten en in de trendrapporten voor logies op Vlaams niveau. Websites die logies promoten, maken gebruik van de opgedane kennis.

Opvolgen van evoluties in de vraag naar hotels, plattelandslogies en attracties/musea

Westtoer volgt continu de vraag naar hotels en plattelandslogies in West-Vlaanderen op. Dit gebeurt enerzijds via de hotelbarometer die een 235-tal hotels permanent aanvullen en anderzijds via een enquête met een representatieve steekproef bij 65 uitbaters van gastenkamers en vakantiewoningen. Daarnaast vraagt Westtoer regelmatig de bezoekersaantallen op van een 100-tal West-Vlaamse attracties en musea.

Regionale trendrapporten

Sinds 2008 publiceert Westtoer trendrapporten over de ontwikkelingen in onze toeristische West-Vlaamse regio's. Deze regionale trendrapporten staan op onze website onder de rubriek *onderzoek en cijfers*. Ze bevatten een vijfjaarlijkse evolutie (2006-2011) van het aanbod, de vraag en het socio-economische belang van toerisme en recreatie. Een vergelijking met de cijfers van 2002 geeft bovendien een trend op langere termijn.

West-Vlaanderen in cijfers

In de brochure 'Toerisme Kerncijfers West-Vlaanderen' verzamelde Westtoer het afgelopen jaar opnieuw heel wat statistisch materiaal. Uit de cijfers voor 2011 blijkt dat toerisme een belangrijke sector is voor onze Provincie: zo zijn er niet minder dan 611.700 bedden voor toeristen beschikbaar. Er bleven ongeveer 7,5 miljoen toeristen overnachten. 5,7 miljoen verbleef één of meerdere nachten aan de Kust. In totaal telden we 35,9 miljoen overnachtingen in West-Vlaanderen. We maakten ook een inschatting van de recreatieve dagtoeristen in West-Vlaanderen: ongeveer 26,6 miljoen dagtoeristen waren er in 2011, waarvan 19 miljoen aan de Kust. In totaal spendeerden de toeristen 3,4 miljard euro tijdens hun bezoek en zorgen ze voor nagenoeg 51.700 jobs (directe en indirecte tewerkstelling).

Toeristisch onderzoek in grensoverschrijdende regio's

Het Interreg Iva-project *SusTRIP (Sustainable Tourism Research Intelligence Partnership)* bevordert het toeristische onderzoek in de grensoverschrijdende kustregio's. Westtoer gaat hiervoor in zee met Visit Kent, Comité Régional de Tourisme Nord-Pas de Calais, Hogeschool Zeeland en NHTV Internationaal Hoger Onderwijs Breda. In 2012 besteedde een researchforum in Lille aandacht aan het meten van de toeristische activiteit in vakantiewoningen en op campings. Bij een tweede researchforum in Vlissingen lag de focus op

de impact van toerisme, meer bepaald de impact van musea en evenementen. De internationale conferentie in Ashford eind november vormde een mooie afsluiter van het *SusTRIP-project*.

Binnen het Interreg Iva-project *Grenzeloos Wandelen (Vlaanderen-Nederland)* onderzoekt Westtoer het wandelnetwerk Bulskampveld (Beernem, Ruiselede, Wingene, Oostkamp en Aalter). We brengen het aantal wandelaars in kaart met behulp van wandeltellers. Een uitgebreide enquête gaf ons een beter inzicht in hun profiel, gedrag, wandelmotivatie, informatiebron en tevredenheid over wandelen in het landschapspark Bulskampveld. Zo willen we de wandelaars in dit gebied beter leren kennen. Parallel loopt er een onderzoek in het provinciedomein Lippensgoed-Bulskampveld.

In 2012 lanceerde Westtoer met medewerking van de Provincie West-Vlaanderen een onderzoek in 10 streekmusea van de Westhoek en het Département du Nord voor het Europese project *Frankrijk-Wallonië-Vlaanderen (Vlamuse)*. Aan de balie van elk museum staat een iPad waarop de bezoeker kort een paar vragen beantwoordt. De antwoorden komen automatisch bij Westtoer terecht. In de eerste 6 maanden vulden meer dan 5.000 groepen deze vragenlijst in. We nemen

verder nog langere en meer gedetailleerde enquêtes af bij bezoekers van het Hopenmuseum, het Tabaksmuseum, het Musée de la vie Rurale en het Musée des Arts et Traditions Populaires. Begeleiders van groepen en scholen krijgen een online enquête toegestuurd.

6. MEETING INDUSTRIE

Samen met de kustgemeenten en de Provincie promoten we de kustprovincie als bestemming voor meetings, events, congressen en teambuildingactiviteiten. Zo willen we tijdens de schoudermaanden de bezetting optimaliseren. In 2012 bedroeg het promotiebudget voor de Kust meer dan 90.000 euro en voor Brugge 40.000 euro. Om bedrijven beter bekend te maken met de Kust en haar aanbieders, organiseerden we evenementen en mediacampagnes.

7. VORMING EN PROFESSIONALISERING

Professionalisering van de private toeristische actoren

Kwaliteit en professionalisering van de toeristische logiesector blijven belangrijk. Daarom werkte Westtoer aan de opvolging en verdere ontwikkeling van het kleinschalige logies. Hiervoor konden we o.a. rekenen op onze goede contacten met de vzw Logeren in Vlaanderen. Westtoer bleef zich bovendien profileren als hét centrale aanspreekpunt voor mensen met vragen over de logiesector in het algemeen of over de opstart van een kleinschalig logies in het bijzonder.

Dankzij o.a. lopende *LEADER-projecten* kenden een aantal initiatieven in de Westhoek heel wat bijval, zoals het arrangementenboekje *Genieten in de Westhoek, een familiarization trip* naar Noord-Frankrijk, opleidingen voor uitbaters over fiscaliteit en BTW, een *get together* in Bezoekerscentrum Jules Destrooper in Lo en de opstart van het *Forum voor Gastenkamers en Vakantiewoningen*.

In het Brugse Ommeland vindt 2 maal per jaar het *Forum voor Logies* plaats zodat de uitbaters van kleinschalige logies in de regio kunnen netwerken. In 2012 waren er fora op 15 maart (infosessie rond online boekingssystemen) en op 6 september (testen van een gps-fietsroute/schattenjacht). Op 18 oktober organiseerden we eveneens een familiarization trip naar Zeeland. Deze initiatieven waren mogelijk met de steun van *LEADER Tielts Plateau*.

Naast samenwerking met publieke partners blijft Westtoer sterk inzetten op de privésector. Het sectoroverleg vergaderde enkele keren per jaar. Centrale doelstelling: de dienstverlening van de private actoren verbeteren.

Vormingssessies

Westtoer organiseerde in 2012 3 gratis vormingssessies voor de gemeenten en de sectorvertegenwoordigers. Midden april volgden 30 deelnemers de sessie Scoren in Google. Voor de opleiding Gastvriendelijkheid voor baliemedewerkers begin september telden we 55 geïnteresseerden. De belangstelling was ook groot voor de inspiratienamiddag rond mobiele applicaties op 6 december.

8. CORPORATE EVENTS

Westtoer sociaal

Onze Westtoer-medewerkers ontwierpen een digitale nieuwjaarskaart, waardoor we heel wat kosten bespaarden. Dankzij dit initiatief konden we dit jaar opnieuw 1.000 euro schenken aan een goed doel. In samenwerking met het kabinet van gedeputeerde Dirk De fauw zochten we naar een goed West-Vlaams initiatief. Dit jaar viel de keuze op 't Lichtbaken uit Blankenberge. Deze vrijwilligersvereniging ondersteunt kansarme gezinnen met de verdeling van voedselpakketten en kledij. Wekelijks biedt 't Lichtbaken een ontbijt aan, en na schooltijd krijgen kinderen uit de basisscholen begeleiding bij hun huiswerk.

Ronde van Vlaanderen vanop de eerste rij

Op zondag 1 april nodigde Westtoer de West-Vlaamse beleidsmakers uit om de start van de Ronde van Vlaanderen mee te maken vanop de eerste rij. De 176 genodigden genoten in het Provinciaal Hof in Brugge van een heerlijk ontbijt.

Nacht van Westtoer

Ter gelegenheid van zijn tienjarig bestaan organiseerde Westtoer op donderdag 27 september de Nacht van Westtoer in het kusttheater 't Colisée in Blanken-

berge. Bijna 400 genodigden genoten van een geslaagd event. Het grote publiek ontdekte het vernieuwde logo van Westtoer. We brachten hulde aan afscheidnemd voorzitter Patrick Van Gheluwe. Daarna volgde de uitreiking van de Fernand Peuteman-prijzen, een prestigieuze onderscheiding voor verdienstelijke West-Vlamingen uit de toeristisch-recreatieve sector. Steve Van den Kerkhof (CEO Plopsa Group) ontving de Prijs van Verdienste. Toerisme Oostende kreeg de Innovatie- en Creativiteitsprijs voor zijn Marvin Gaye Midnight Love Tour. Marnique Deswarte (Folkfestival Dranouter) sleepte de Carrièreprijs in de wacht en de 3 Prijzen voor Recreatie en Groen gingen naar Roeselare (herinrichting van de oude stedelijke begraafplaats), Nieuwpoort (herinrichting Prins Mauritspark) en Staden (trage weg Luikewegel).

9. DATABANKEN EN INFORMATIEBEHEER

WIN-databank

In 2012 begonnen we met de voorbereiding van een nieuwe WIN-databank. Via het huidige WIN-platform bevroeg Westtoer opnieuw alle West-Vlaamse logiesuitbaters. De databank stuurt dagelijks automatisch alle promotionele logiesinformatie door naar Toerisme Vlaanderen.

TRIS 2.0

Westtoer startte in 2007 met de automatisering van het beheer van West-Vlaamse routes en netwerken via TRIS: het Toeristisch Recreatief Informatie Systeem. Naast een uitgebreide inventarisatie van de bewegwijzering en van de trajecten streefde Westtoer naar een beter klachtenmanagement. Ruim 75 % van de peters en meters, allemaal vrijwilligers die het recreatieve aanbod controleren op gebreken, voeren ondertussen hun klachten rechtstreeks in het TRIS-systeem in. De ervaringen binnen TRIS 1.0 vroegen om een verdere verfijning van het systeem. TRIS 2.0 voorziet onder meer in een uitbreiding van de module voor de peters en meters, een betere klachtenrapportering en de mogelijkheid om online klachten op te lossen. De Europese Unie subsidieerde de realisatie van TRIS 2.0.

TRIV

Westtoer neemt actief deel aan de TRIV werkgroep (Toeristisch Recreatieve Informatiehuishouding in Vlaanderen). Binnen dit Vlaams interprovinciaal overleg wensen we een kruispuntbank te realiseren waarmee de nuttige en relevante informatie omtrent toerisme en recreatie wordt uitgewisseld. De werkgroep gaat daarbij op zoek naar een actieve samenwerking tussen de verschillende provincies en Toerisme Vlaanderen, en dat op verschillende vlakken: van procedures en standaardisatie over data-uitwisseling tot gezamenlijke exploitatie van overkoepelende systemen. Het doel is een optimalisatie van de informatie-doorstroming van de sector naar de uiteindelijke consument: beide zijn het best gebaat met een tijdige, volledige en correcte set van toeristische gegevens.

KWALITEIT

Zee van Kwaliteit

Eind 2011 konden toeristische ondernemers aan de Vlaamse Kust zich opnieuw inschrijven voor het kwaliteitstraject in het kader van het Impulsprogramma Kust (IPK)-project *Zee van kwaliteit*. Dit traject bestaat uit 3 halve dagen opleiding rond kwaliteitszorg en 3 halve dagen begeleiding op maat in de onderneming, met een consulent. De 37 ondernemingen die het kwaliteitstraject tot een goed einde brachten en een positief verslag kregen van onze *mystery visitor*, ontvingen in juni 2012 het kwaliteitslabel *Quality Service*. Intussen hebben 120 toeristische ondernemingen aan de Kust het Q-label verdiend. Vanaf het najaar van 2012 starten er nieuwe kwaliteitstrajecten. Meer informatie vind je op www.deqfactor.be.

Hotelinnovatie: een Golf van Vernieuwing

In 2012 zette Westtoer het innovatietraject voor kusthotels op touw in het kader van het IPK-project *Hotelinnovatie: een Golf van Vernieuwing*. In november lanceerden we een oproep. Alle hotels die zich aanmelden, krijgen begin 2013 een consulent toegewezen om hun innovatieproject verder uit te werken. Een denktank met experts heeft ondertussen al gezocht naar *best practices*. Tijdens een bezoek in het voorjaar van 2013 zullen de deelnemende hotels hier inspiratie uit kunnen putten voor hun innovatietraject. Na deze begeleidingsfase moeten de hotelhouders een definitief innovatiedossier indienen. De projectjury zal op basis van deze dossiers beslissen welke hotels een financiële innovatie-impuls ontvangen. Concreet wil het project een 10-tal innovatieprojecten ondersteunen en begeleiden.

Seaconomics

Seaconomics (2007-2013) is een onderdeel van het Europees subsidieprogramma *Interreg IV-A 2 Zeeën*. *SeaCo* heeft tot doel Europese *Coastal Regions* te on-

dersteunen op toeristisch en economisch vlak. Een aantal kustregio's heeft een periode van economisch verval gekend de voorbije jaren. Toch is en blijft de toeristische sector een vitaal onderdeel van het economisch leven in die regio's. *Seaco* omvat 3 assen: investeringen in infrastructuur, het verstevigen van business netwerken en marketingcampagnes betreffende ons culinair aanbod, watersport en onderzoek naar het gebruik van jachthavens. *SeaCo* wil de *Coastal Regions* financieel helpen door lokale kleinhandel en ondernemers te stimuleren.

ONDERZOEK

Kustindicatoren voor kustgemeenten

Het KiTS-project (Kustactieplan III) *Kust indicatoren toeristisch-statistisch* biedt managementinformatie aan de kustgemeenten. Jaarlijks publiceert Westtoer 10 KiTS-tendrapporten rond diverse elementen van vraag en aanbod, en het socio-economische belang van toerisme per kustgemeente en 1 rapport voor de hele Kust. Binnen dit project ontwikkelde Westtoer barometers voor de belangrijkste vraagcomponenten van het kusttoerisme op basis van steekproeven. De

cijfers voor de verhuur van vakantiewoningen door verhuurkantoren toont de evolutie van de boekingen bij verhuurkantoren, naast een aantal belangrijke kenmerken zoals de duur van de vakantie, de boekingsperiode en de herkomst. Deze barometers zijn opgenomen in monitoringrapporten die we 3 maal per jaar naar de kustgemeenten sturen. De monitoring voor de zomermaanden en voor het hele jaar geven een snelle indicatie van de vraag.

Profielschets bij bezoekers van 4 kustattracties

Westtoer verwerkte de enquêtes die in de loop van het jaar werden afgenomen bij individuele bezoekers en bij begeleiders van school- en andere groepen in 4 kustattracties: Het Zwin, Mu.zee, Raversijde en NAVIGO. De resultaten omvatten een profielschets van de verschillende types bezoekers, een beschrijving van hun gedrag, motivatie, gebruikte informatiebronnen en tevredenheid. De conservatoren van de deelnemende attracties en musea kregen de individuele rapporten. De Provincie West-Vlaanderen financierde mee aan dit onderdeel van het project. Met dit pilootproject in het kader van het Europese *SusTRIP-programma* wilden we tot een *best practice* komen bij het voeren van een publieksonderzoek in attracties. Andere, gelijkaardige projecten in de Westhoek - Vlamuse en Great War - passen deze bevindingen nu al toe.

De Vakantieganger in commercieel logies aan de Kust 2011

Westtoer verwerkte in 2012 de resultaten van een grootschalig marktonderzoek bij vakantiegangers in commercieel logies aan de Vlaamse Kust. Dat onderzoek voerden we in 2011 uit met steun van de Vlaamse regering, in het kader van het *Impulsprogramma Kust*. De onderzoeksresultaten zijn belangrijk om het binnen- en buitenlandse beleid voor marketing en productontwikkeling van de Kust uit te stippelen en te evalueren.

Uit het onderzoek leren we dat de kustbezoeker een tevreden én trouwe bezoeker is. De belangrijkste redenen om voor de Kust als vakantiebestemming te kiezen zijn nabijheid en gewoonte. Andere redenen zijn de unieke omgeving van zee en strand, de gezellige vakantiesfeer en het rijke aanbod aan activiteiten en voorzieningen.

Naast de medioren-groep vormen gezinnen met kinderen een belangrijke doelgroep. Een vakantieganger in commercieel logies besteedt gemiddeld 62,29 euro per persoon per nacht. De gemiddelde bestedingen variëren per logiesvorm en zijn het hoogst in hotels en het laagst op kortkampeerplaatsen van campings. Het commercieel verblijfstoerisme aan de Kust genereert

een omzet van 0,9 miljard euro.

Westtoer deelde de resultaten van dit onderzoek met vertegenwoordigers uit de verschillende deelsectoren van het logies (vakantiewoningen, hotels, campings, vakantiecentra ...).

DE KUST DIGITAAL

Campagne digitaal gastenboek

Westtoer communiceert steeds meer online met de toerist en werkt hiervoor nauw samen met de toeristische sector. Zo lanceerden we in 2012 een digitaal gastenboek in 4 talen op iPad. Wie aan de Kust logeert in een hotel of B&B met Q-label, kan een beoordeling achterlaten in het digitale gastenboek. Het gepersonaliseerde marketingtraject dat daarop volgt, stuurt onder meer een *Welkom thuis*-mail uit naam van de hotelhouder. In deze mail zit het gastenboekbericht bij wijze van leuke vakantieherinnering. Tegelijk linken we naar sociale media en reviewsites. Hiermee creëren we bij de rechtstreekse vrienden van de hotelgast én bij de ruimere potentiële kustvakantiegangers online mond-tot-mondreclame voor het hotel en de Kust. Via opvolgingscommunicatie onder de vorm van sei-

zoensmailings moedigen we bovendien een herhaalbezoek bij de kusttoerist zelf aan.

Vernieuwde website

De website van de Kust kreeg een grondige facelift. Frisse kleuren en een vereenvoudigde navigatie verhogen het gebruiksgemak en zorgen voor aanzienlijk meer bekeken pagina's.

Boekingsmodule

De hotels en gastenkamers aan de Kust hebben samen met Westtoer een boekingsmodule ontwikkeld. Boeken zijn nu al mogelijk op www.dekust.be. De module zal in de toekomst ook voor andere toeristische en gemeentelijke websites bruikbaar zijn. Om het nieuwe systeem te lanceren, boden de hotels en gastenkamers de mogelijkheid om in het najaar een kamer te boeken aan 33, 44 of 55 euro per persoon per nacht. Vaak krijg je naast kamer met ontbijt nog extra's. Een ideale gelegenheid om uit te waaien aan zee! Vanaf de zomer van 2013 krijgt iedereen die via deze tool boekt een persoonlijke reisgids op maat toegestuurd.

MARKETING

Kustmagazine

Inspireren en wegdromen gebeurt niet alleen online. Daarom bracht Westtoer een magazine over de Kust uit. Dankzij een sterke promotiecampagne haalde dit magazine een ruime oplage in Vlaanderen, Wallonië, Nederland, Frankrijk en Duitsland.

Kustcampagnes in Vlaanderen

Iedereen Kust, op 24 en 25 maart, was het startevenement van het toeristische seizoen, dat Westtoer samen met de kustgemeenten, de logiesuitbaters, de horeca, attracties en bezienswaardigheden organiseerde. *Iedereen Kust* presenteerde een reeks voordeelacties en kortingen. Een opmerkelijke mediacampagne in Weekend Knack, De Zondag en op Radio 2 ondersteun-

de deze actie.

Westtoer werkte samen met *Uit Magazine* aan een speciale bijlage over het project *Van Kust tot Kust*. Dat leverde een katern van 16 pagina's op, waarin diverse auteurs en fotografen uitgebreid verslag uitbrachten over de Westkust en de kuststeden net over de Franse grens. Deze bijlage werd verspreid op ruim 200.000 exemplaren.

De jongerencampagne *KustZe!* van Westtoer in samenwerking met de NMBS zette de Kust dit jaar opnieuw in de kijker bij de jongeren. De promotie aan verschillende grote Vlaamse stations zorgde voor een hoge visibiliteit. Jongeren konden samen met hun vrienden rodeosurfen en zo een echte *KustZe*-handdoek winnen. Hun rodeofoto vonden ze achteraf op de *KustZe*-facebookpagina terug en konden ze daar ook taggen. Tegelijkertijd deelden onze beachboys en -girls de *KustZe*-flyer uit, met inspiratie voor een toffe uitstap aan zee: festivals, hippe strandclubs, sportstranden, events ... Jongeren konden op Facebook ook een Go-Pass10 naar zee winnen. De campagne was zeer succesvol en zorgde voor meer dan een verdubbeling van het aantal facebookfans. 10.600 mensen zijn al fan op www.facebook.com/kustze. De campagne *KustZe* kwam mede tot stand dankzij het *Impulsprogramma Kust* (IPK) van de Vlaamse Regering.

De Kust en Wallonië

Voor de campagne in Wallonië heeft Westtoer de actie *Iedereen Kust* vertaald naar *Tous à la Côte*. Mediapartners zoals Weekend Le Vif en Radio Vivacité (RTBF) besteedden ruim aandacht aan de actie.

De populaire RTBF-radiozender Vivacité zond in het vroege voorjaar gedurende 10 weken reportages uit over de Kust. Gastreporters brachten tijdens deze *Kustodyssée* uitgebreid verslag uit over elke kustgemeente. Naast media-aandacht op Radio Vivacité waren ook online media (websites) en printmedia (Vers L'Avenir) partners van *Kustodyssée*.

De Kust was het afgelopen jaar sterk aanwezig op de Waalse televisie. De RTBF bracht in het reisprogramma *Télétourisme* een reeks van 10 kustreportages. In samenwerking met de grootste Waalse zender, RTL, maakten we een nieuw culinair-toeristisch programma: *La Grande Balade*. Chef Yves Mattagne van Sea Grill ontdekte er samen met de kijkers de Kust en haar gastronomie. Voor en na het programma werden Genieten-spotjes van de Kust uitgezonden.

Met de Provincie Luxemburg organiseerden we, in samenwerking met IPK, een *marché terroir*. Op deze streekmarkt medio mei in de Brusselse Europese wijk promootten we de streekproducten van de Kust en de Ardennen. Ook de Kust als toeristische bestemming kreeg ruim aandacht.

Kustcampagnes in het buitenland

Zowel in het voor- als in het najaar werkte Westtoer samen met de Nederlandse krant *Het Algemeen Dagblad* aan een speciale bijlage over de Vlaamse Kust (16 pagina's). Deze katern haalde een oplage van ruim 300.000 exemplaren.

Westtoer was actief op de Franse markt: de gratis magazines *A Nous Lille/A Nous Paris* (40.000 exemplaren en 270.000 exemplaren) plaatsten de Kust in de kijker gedurende telkens 5 weken in het voor- en najaar. Westtoer, Beaufort04 en Toerisme Vlaanderen werkten samen met *La Voix du Nord* een extra bijlage over de Kust uit. En de Kust was nog te gast op *Table Ouverte*, een succesvol initiatief van het kantoor van Toerisme Vlaanderen in Parijs. Een 10-tal vooraanstaande culinaire journalisten en touroperators maakten tijdens een lunch ruimer kennis met de Kust. Gastchef ter plaatse was Frederik Deceuninck van Sel Gris (Knokke-Heist).

In september kreeg de Kust culinaire journalisten uit Groot-Brittannië op bezoek. Zij proefden van de gastronomische troeven van de Kust.

Westtoer werkte intensief samen met de vzw Ku(n)st voor de promotie van Beaufort04. Zowel in binnen- als buitenland was Beaufort04 een belangrijke invalshoek in de communicatie over de Kust. We ondersteunden verder de talrijke persreizen van binnen- en buitenlandse media. Beaufort04 was een succesvolle editie, met onder meer de verkoop van ruim 80.000 wandelbrochures. Een toeristisch ondernemer aan de Kust antwoordde als volgt op de vraag hoe Westtoer het toerisme nog beter kan ondersteunen: 'Organiseer elk jaar een Beaufort'.

Nieuwe strandclubs

In het kader van het *Kustactieplan III* werden 2 nieuwe strandclubs volledig afgewerkt en in gebruik genomen. VVW Heist opende officieel haar deuren op 19 mei naar aanleiding van de *Dag van de Watersport*. De nieuwe club telt meer dan 800 leden en is gehuisvest ter hoogte van de Anemonenlaan. VVW Westende organiseerde de officiële inhuldiging van het gloednieuwe watersportcentrum op 22 juni. De nieuwe en indrukwekkende strandclub is open voor het brede publiek. Iedereen kan er kennismaken met de populaire watersporten. Beide clubs hebben douches en toiletten die voor iedereen toegankelijk zijn.

Netwerkmoment Uitwaaien aan Zee

Nadat we 2 jaar een *Fin de Saison* organiseerden op het Filmfestival Oostende, kozen we in 2012 voor een nieuwe netwerkformule: *Uitwaaien aan Zee*. Op 23 oktober gingen we met 140 genodigden de gastronomische toer op in Restaurant De Oesterput te Blankenberge. Het was een gelegenheid om iedereen te danken die - samen met de Provincie West-Vlaanderen en Westtoer - meehelpt aan de promotie en verdere uitbouw van het kustproduct.

Leiestreek Magazine

Aangezien de thema's die de Leiestreek uitspeelt tijdens de lente/zomer (fietsen, varen, terrassen) verschillen van die tijdens de herfst/winter (wandelen, gastronomie) is een seizoensgebonden aanpak aangewezen. De seizoensbrochure Leiestreek Magazine verscheen daarom 2 keer in 2012. Omdat deze magazines zich zowel tot de lokale bevolking als tot de potentiële toerist richten, zijn ze een mix van leuke artikels, weetjes en praktische informatie. Ondertussen krijgen al meer dan 1.600 abonnees (ca. 1.500 in België en ca. 100 in Nederland) het magazine om de 6 maanden gratis in de bus.

150 jaar Kanaal Roeselare-Leie

In 1862, precies 150 jaar geleden, besliste de Belgische overheid om een kanaal te graven van Roeselare naar de Leie. Daarom organiseerden we een groots feestjaar, samen met de Provincie West-Vlaanderen, de

steden Roeselare en Izegem en de gemeenten Ingelmunster, Oostrozebeke en Wielsbeke, Waterwegen en Zeekanaal NV, de West-Vlaamse Intercommunale, Resoc Midden-West-Vlaanderen en de projectvereniging TERF. De diverse activiteiten voor een ruim doelpubliek vonden plaats in de periode april-september 2012. Eén van de uitschieters in het rijke activiteitenprogramma was de expo *Kanaal - Ondernemen is een kunst*. Via een unieke samenwerking tussen een groot aantal bedrijven in de kanaalzone en succesvolle kunstenaars, transformeerde het Kanaal Roeselare-Leie zich tot een niet te missen kunstroute. Langs de oevers van elke kanaalgemeente kwamen er 1 of meerdere – specifiek voor het feestjaar ontworpen – kunstwerken. Met de smartphoneapplicatie *West-Vlindersen* kon je een fietsroute uitstippelen die de verschillende locaties met elkaar verbond.

Project Lille-Kortrijk-Tournai (LKT) Toerisme

De samenwerking binnen de Eurometropool Lille-Kortrijk-Tournai krijgt op toeristisch vlak gestalte door het Interreg IVa-project *LKT Toerisme*. Er kwam al een toeristische kaart tot stand met een thematisch overzicht van de diverse bezienswaardigheden in de regio. Dit jaar focusten we ons op de ontwikkeling van een virtuele dienst voor toerisme, die op 23 november 2012 live ging op www.visiteurometropolis.eu. Via deze nieuwe grensoverschrijdende website in 3 talen kun je up-to-date toeristische informatie krijgen. De gegevens op de website komen rechtstreeks uit de specifieke databank van elke partner. In de nabije toekomst komen er korte filmpjes op de website, die zowel de inwoners als de toeristen een unieke kijk geven op de Eurometropool. In het project staan onder meer nog de ontwikkeling van een volwaardige Lonely Planet en een gezamenlijke promotiecampagne op het programma.

Zomer in de Leiestreek

De negende editie van het *Fietsfeest Leiestreek* leed flink onder het barslechte weer. Toch waagden nog een kleine 800 dapperen zich aan de start in Dadizele, Deinze, Ingelmunster en Spiere-Helkijn. Voor Dadizele en Spiere-Helkijn betekende dit een primeur. Bovendien konden fietsers vanuit Spiere-Helkijn in avant-première kennismaken met de trajecten van het nieuwe fietsnetwerk dat hen vanaf 2013 de Wallonie Picarde laat ontdekken.

In de zomer konden bezoekers opnieuw genieten van de boottochten. Toerisme Leiestreek noteerde 3.474 deelnemers op de 126 tochten tussen 10 juni en 14 september.

Een derde activiteit waren de zomerse avondwandelingen. In juli en augustus kon je elke vrijdagavond deelnemen aan kunstzinnige, zomerse avondwandelingen in de hele Leiestreek. Per avond gingen er telkens 2 sessies door. Voor, tijdens of na de wandeling bezochten de deelnemers een museum of een andere bezienswaardigheid. Een lokale gids of verteller begeleidde de groep op een wandeling in de stad of op het platteland. Als startplaatsen kwamen Deurle, Machelen, Wervik, Menen, Kortrijk, Bachte-Maria-Lerne, Harlebeke, Bossuit en Kachtem aan bod. In totaal namen 269 wandelaars deel.

Van bron tot monding Fases 1 & 2

Fase 1 van het Interreg Iva-project *Leiestreek van bron tot monding* liep af op 31 december 2011. In deze eerste fase werd in totaal 12,3 miljoen euro geïnvesteerd in de toeristisch-recreatieve ontwikkeling en promotie van de grensoverschrijdende Leiestreek. Samen met Lys-sans-Frontières zijn Westtoer (als projectleider) en Toerisme Leiestreek erin geslaagd dit gigantische project met 36 projectpartners in goede banen te leiden.

Om de toeristisch-recreatieve dynamiek in de Leiestreek ook in de toekomst te behouden, gingen we vanaf januari 2012 verder met een tweede fase van het project, waaraan 15 partners deelnemen. Binnen het project is er aandacht voor een aantal nieuwe initiatieven. Naast investeringen in 7 gemeenten wil Toerisme Leiestreek starten met het vernieuwende concept *Greeters op de fiets*. Behalve boottochten wil het ook een aantal uitgewerkte dagtrips aanbieden.

Dat de inspanningen van Toerisme Leiestreek voor de grensoverschrijdende samenwerking vruchten afwerpen, blijkt uit de verkiezing tot *Strategisch Project 2012*. De projecten hebben de onderscheiding te danken aan hun grote impact op het grensoverschrijdende grond-

gebied en zijn inwoners, hun innovatieve aard en duurzame benadering, het blijvende karakter van de acties en de resulterende verspreiding van kennis of vaardigheden, binnen en buiten de doelgroep. Toerisme Leiestreek vierde deze verkiezing op 14 november tijdens een netwerkmoment in Brugge.

Dorp in de kijker

Met de actie *Dorp in de Kijker* zet Toerisme Leiestreek jaarlijks een charmant maar minder gekend dorp een jaar lang extra in de schijnwerpers. In 2012 was het de beurt aan de gemeente Meulebeke. Een persconferentie gaf de Berengemeente de nodige promotie. Daarnaast kregen verschillende activiteiten financiële steun van Toerisme Leiestreek, zoals het Vlastheater, de kermis en het feestweekend Wij Varkenland.

Kunstzomer Leiestreek

In samenwerking met de vzw Ontdekking-s-rijzen organiseerde Toerisme Leiestreek al voor de 4de keer de Kunstzomer Leiestreek. Werken van maar liefst 43 hedendaagse kunstenaars waren van 1 juli t.e.m. 2 september elke zondag gratis te bezichtigen op 16 locaties in 5 steden en gemeenten. Regelmatig waren er zelfs deelnemende kunstenaars aanwezig om een woordje uitleg te geven. 4.375 bezoekers genoten van de kunstrijke zondagen.

Rondje Roodbruin

Op 22 april 2012 zag een nieuw evenement het licht: Rondje Roodbruin. Tijdens de eerste editie zetten de brouwerijen Rodenbach, Bockor en Verhaeghe in samenwerking met Toerisme Leiestreek hun deuren gratis open voor het grote publiek. Rondje Roodbruin promoot de authentieke roodbruine bieren, een uniek streekproduct waar de Leiestreek trots op kan zijn. Roodbruine bieren worden immers nergens anders ter wereld gebrouwen dan in Zuid-West-Vlaanderen. De voornoemde brouwerijen dienden samen met Brouwerij Bavik een aanvraag in voor de erkenning als Europees streekproduct.

Rondje Roodbruin verwelkomde 8.014 deelnemers. Naast de unieke locaties bleken ook de randanimatie en de gratis proeverij een belangrijke publiekstrekker. Bovendien legden de brouwerijen tussen de 3 locaties een gratis pendeldienst in, waarvan 1.251 bezoekers gebruik maakten. De website die Toerisme Leiestreek hiervoor ontwikkelde, was zeer succesvol en telde in de periode maart-april iets meer dan 22.000 bezoekers.

Iedereen Flandrien

Wie Ronde van Vlaanderen zegt, denkt vrijwel meteen aan de Vlaamse Ardennen. De vele Flandriens in West-Vlaanderen hebben echter een voorname rol gespeeld in de geschiedenis van de Ronde en het wielrennen. In 2013 is het 100 jaar geleden dat de eerste Ronde van Vlaanderen plaatsvond. Westtoer zette het project *100 jaar Flandriens* op, dat Toerisme Vlaanderen in het kader van het Impulsprogramma *Ronde Honderd* goedkeurde. Het centrale thema is *Iedereen Flandrien*. Het concept: 6 bewegwijzerde fietsroutes die je helemaal onderdompelen in de wereld van de Flandriens. Er zijn startplaatsen voorzien met oplaadpunten voor elektrische fietsen en auto's, belevingselementen en tijdelijke tentoonstellingen onderweg, en een app met praktische informatie en een interactief verhaal. Arrangementen en evenementen zullen het geheel versterken. In 2012 werkten we al aan de routes voor de lussen, aan de startpunten, de belevingselementen en de tijdelijke tentoonstellingen. Het ontwerp van Stefan Schöning won de wedstrijd voor de startpunten, Sien stond in voor de belevingselementen en Art + Design werkte het concept en het ontwerp voor de tijdelijke tentoonstellingen uit. Voor de inhoud werkt Westtoer

nauw samen met het WieMu in Roeselare. Alles moet rond zijn voor de opening van het wielerseizoen in het voorjaar van 2013.

Oude Leiewandelroute

Op 21 september opende Westtoer de Oude Leie-wandelroute. Deze nieuwe provinciale wandelroute in Bavikhove, Oigem en Desselgem is 10,8 km lang en biedt een gevarieerd landschap in combinatie met historisch erfgoed. Ze start aan het beeld Zaaiers en Wiedsters op het dorpsplein van Bavikhove.

Lijsternest

In 2012 liet de Provincie restauratiewerkzaamheden uitvoeren aan het Lijsternest. Op vraag van de dienst Cultuur werkte Westtoer in de tweede helft van 2012 een concept- en exploitatienota uit. Deze nota moet richting geven aan de toekomstige inrichting en exploitatie van het museum en de bijbehorende site.

Nieuwe regiowebsites

Op 16 februari stelden we officieel de nieuwe regio-website www.toerismewesthoek.be voor. De nieuwe website speelt beter in op de behoeften van de hedendaagse toerist. We opteerden voor een frisse en kleurrijke look & feel. De site heeft zowel een wervend als een informeren karakter. Prioritaire doelstelling is het genereren van overnachtingen voor de regio. Om dit te stimuleren verstuurdde we het voorbije jaar 4 thematische mailings rond arrangementen. De site omvat 5 categorieën: logeren, actief beleven, ontdekken, proeven en evenementen. De homepagina besteedt uitvoerig aandacht aan highlights, evenementen en overnachtingsmogelijkheden. Sinds de lancering van de website zet de regio meer in op sociale media zoals Facebook en Twitter. In navolging van de nieuwe site kreeg het maandelijkse e-zine een nieuwe look en feel. Op hetzelfde technische platform ontwikkelden we de nieuwe WO I-site www.100jaargrooteoorlog.be. De Engelstalige versie van deze site ging in november online.

Genieten in de Grensstreek

Met het project *Genieten in de grensstreek* willen Toerisme Westhoek en de gemeenten Alveringem, Heuveland, Poperinge en Vleteren een nieuwe themalijn rond streekgastronomie en genieten ontwikkelen. In januari verscheen voor de eerste maal het magazine *Genieten in de grensstreek*. Dit wervende magazine bevat een opsomming van typische cafeetjes, receptjes, tips for trips ... Aanvullend verscheen de halfjaarlijkse activiteitenkalender *Couleur locale in de grensstreek*. In april vond het Weekend van het volkscafé plaats. Dit evenement zette de vergeten volkscafés in de kijker met een 45-tal activiteiten. Tijdens de zomermaanden liep de fietszoektocht in de grensstreek. De 4 tochten leidden de fietser naar de lekkerste plekjes van de streek. Tijdens een weekend in september vond *Lekker Westhoeks* plaats. Maar liefst 19 brouwers, 16 streekproducten en 7 chefs kwamen hun Westhoekproducten op de Grote Markt in Poperinge voorstellen. Begin november startte de actie *Streekgerechten 2.0*. Daarbij staken 27 restaurants een streekgerecht uit de Westhoek in een nieuw jasje.

Westhoek zonder grenzen

Het grensoverschrijdende Interreg Iva-project *Westhoek zonder grenzen* kwam afgelopen jaar in een stroomversnelling terecht. Dit samenwerkingsverband tussen 14 Franse en 11 Vlaamse partners neemt initiatieven op het gebied van investeringen, promotie en netwerkvorming. Westtoer coördineert aan Vlaamse zijde. We maakten eveneens deel uit van de werkgroepen die verantwoordelijk zijn voor de realisatie van diverse bezoekerscentra in de streek.

Volgende realisaties kwamen in 2012 tot stand: Voor het bezoekerscentrum Ieper & de Westhoek kreeg het interieur van de Ieperse Lakenhallen eind 2011 een facelift. Ieper en de Westhoek kregen een nieuw toeristisch bezoekerscentrum. Dit bezoekerscentrum is the place to be voor iedereen die een dagje uit of een weekendje weg wil in de streek. In de eerste helft van 2012 kreeg het al heel wat bezoekers over de vloer.

Lancering van 2 nieuwe brochures in het voorjaar: Le Westhoek, un petit coin de paradis, tout près de chez vous en Frans-Vlaanderen, Grenzeloos genieten. Beide brochures maken toeristen warm om eens de andere kant van de grens te bezoeken.

Dit was ook het opzet met de grensoverschrijdende fototentoonstelling Westhoek in Spiegelbeeld die tijdens juli en augustus liep in Ieper, Poperinge, Esquelbecq en Hazebrouck. Hier brachten de gerenommeerde fotografen Matthew Weinreb en Kris Pannecoucke Frans-Vlaanderen en de Westhoek in beeld.

Er werd deelgenomen aan beurzen in Parijs en Bailleul.

De Grote Oorlog herdacht

Van 2009 tot juni 2013 werken Westtoer en de Provincie West-Vlaanderen samen met 4 Franse departementen (Nord, Pas-de-Calais, Somme en Aisne) aan het Interreg Iva-project *De Grote Oorlog herdacht - Mémoire de la Grande Guerre*, ter voorbereiding van de 100-jarige herdenking van de Eerste Wereldoorlog.

Van april tot juni 2012 liep de marketingcampagne Great War Journeys. De campagne richtte zich op de Britse markt en de individuele toerist, en plaatste de

Westhoek en de 4 Franse departementen in de kijker. Aanvullend op deze campagne organiseerden we een persreis voor 15 Britse journalisten. In het najaar namen 16 Britse touroperators deel aan een trade trip. In november stelden we het project en de realisaties ervan voor op World Travel Market in Londen.

In juni lanceerden we het innovatieve product Dagboek 14-18, een mobiele app voor smartphones en tablets. De applicatie maakt deel uit van de reeks Dagboek 14-18, een serie die 5 oorlogssites met elkaar verbindt. Met deze app kun je Lijssenthoek, de grootste veldhospitaalsite van de Ieperboog, ontdekken. Aan de hand van een meeslepend verhaal en 10 interessante locaties op de begraafplaats leer je de geschiedenis van deze plek kennen. Beelden brengen het veldhospitaal tot leven en geluiden roepen het oorlogsverleden op.

De grootste infrastructuurprojecten binnen De Grote Oorlog herdacht zijn de vernieuwing van het In Flanders Fields Museum (IFFM) in Ieper en de realisatie van het Bezoekerscentrum Lijssenthoek in Poperinge. Op 11 juni heropende het nieuwe IFFM de deuren voor het grote publiek. Het museum is met de helft uitgebreid, heeft een volledige nieuwe scenografie, en bevat

meer persoonlijke verhalen en nieuwe invalshoeken. Vanaf 2012 kun je de Belfortoren bezoeken voor een uniek uitzicht op de eens zo geteisterde streek. Lijssenthoek kreeg een toeristische onthaalinfrastructuur die bestaat uit een bezoekerscentrum met interpretatieve ruimtes en een praktische leidraad. Voorts is er nog een verwijzing naar het Talbot House en het overige WO I-erfgoed in Poperinge. Het bezoekerscentrum opende officieel op vrijdag 21 september.

Innovatie in toerisme

In 2012 werd het LEADER-project *Innovatie in Toerisme* goedgekeurd. Dit is een samenwerking tussen Westtoer en de regiowerking Westhoek en Unizo, waarbij Unizo projectleider is. Binnen dit project zal Toerisme Westhoek het thema kindvriendelijkheid in de regio verder uitwerken. Een van de eerste realisaties is het Vakantieboek voor Westhoek KD's, dat voorgesteld wordt tijdens de startavond op 18 februari 2013.

Binnen het LEADER-project namen we in het najaar 2012 deel aan een studietrip naar Antwerpen en Limburg, waar we een aantal *best practices* bezochten. Be-

doeling was inspiratie op te doen om in de regio meer aandacht te schenken aan de doelgroep kinderen. De bezoeken waren een mix van reca, attracties en logies.

Tiende editie Westhoek voordeelpas

De Westhoek Voordeelpas was in 2012 aan zijn tiende editie toe. De pas heeft als doel het verblijfstoerisme in de streek te stimuleren. Hij bestaat uit een 30-tal kortingsbonnen (totale waarde ca. 60 euro) voor attracties, musea en bezoekerscentra. Een 100-tal logiesaanbieders verspreidde 7.500 exemplaren van de pas, onder meer via acties met verblijfsarrangementen.

Opening eerste nieuwe WO I-autoroute

Op 3 november werd in aanwezigheid van Vlaams minister van Toerisme Geert Bourgeois en gedeputeerde Patrick Van Gheluwe de Ypres Salient-autoroute ingereden. De 70 kilometer lange route is de eerste autoroute van de derde generatie. Ze vervangt de In Flanders Fields autoroute en leidt de recreant naar de belangrijkste sites en monumenten van het WO I-front van de leperboog. De route is beschreven in een handig routeboekje, uitgegeven in een vernieuwde huisstijl. De bewegwijzering en het startbord zijn eveneens vernieuwd. De realisatie kadert in de herdenking van 100 jaar Grote Oorlog in de Westhoek. Het Departement Internationaal Vlaanderen van de Vlaamse overheid co-financierde deze realisatie.

Recreatie in de Westhoek: Re-creation of the Landscape

LEADER Tielts Plateau, LEADER Westhoek en de Poolse partner Bialskopodlaska Local Action Group BLDG werken tot eind 2014 samen aan het project Re-Creation of the Landscape. Op het programma staat de uitwerking van een toeristisch-recreatieve gebiedsvisie voor de IJzervallei. Hiervoor richtten alle betrokken streekactoren de Initiatiefgroep IJzervallei op. Het project heeft als doel de ontwikkeling van het recreatieve bestemmingsgebied IJzervallei, de uitbouw van een kwalitatief onthaal door in te zetten op een ecologisch waardevol landschap in elke regio, de realisatie van een laagdrempelig netwerk voor recreatief gebruik en kennisuitwisseling tussen de verschillende partners. In juni 2012 kwam het actieplan van het project tot stand in samenwerking met een Poolse delegatie. De maand daarop trok een West-Vlaamse delegatie naar Polen om er op het vlak van recreatie kennis uit te wisselen.

Campagne Genieten in het Brugse Ommeland 2012

De vierde editie van het magazine Genieten in het Brugse Ommeland was goed voor 85.000 exemplaren. Een digitale versie stond op www.brugseommeland.be. Naast de voordeelbonnen bij bezienswaardigheden kon je voordeel doen bij je verblijf. Via het logiesboekje bij het magazine kon je je verblijf boeken in 2012 en ter plaatse een fles champagne en leuke extra's ontvangen. Het magazine werd in het voorjaar verspreid naar abonnees van Knack (20.000 exemplaren) in Vlaanderen en van Plus Magazine in Nederland (10.000 exemplaren). In het najaar gingen er nog een 11.000 extra magazines (met verwijzing naar voordeelacties logeren) naar Knack-abonnees.

Strategisch beleidsplan 2013-2018

In 2011 startte het planningsproces voor een nieuw Strategisch Beleidsplan voor Toerisme en Recreatie 2013-2018. Na de situatieanalyse bepaalden we de probleemformulering en de strategische doelstellingen. Belangrijk zijn ook de inspraak en het draagvlak bij de lokale actoren. Een workshop voor de sector in oktober leverde input voor de actiegerichte strategie. Na elke fase volgt een terugkoppeling naar de partners in de regio via de bestaande overlegstructuren. De voorstelling van het plan is voorzien halfweg 2013.

Bulskampveld

Ook in 2012 werkten we aan de bekendheid van het Landschapspark Bulskampveld, het grootste aaneengesloten bosgebied van West-Vlaanderen. Centraal ligt het Provinciedomein Bulskampveld. Wat velen evenwel niet weten is dat deze bosgebieden ook in Oostkamp, Beernem, Wingene, Ruiselede en het Oost-Vlaamse Maria-Aalter een prachtig decor vormen voor recreanten. Een tweede Infokrant in de nieuwe huisstijl hielp dit aanbod verder bekendmaken, met dank aan de financiële steun van LEADER Tielts Plateau. 34.500 exemplaren werden eind september huis-aan-huis be-

deeld in de 5 gemeenten, terwijl er 5.000 exemplaren op regionale evenementen werden uitgedeeld.

Het Landschapspark Bulskampveld stond nog in de kijker op de aperitiefwandelingen van 19 juni 2012 in het kader van European Cooperation Day en op de Gezinsdag Bulskampveld van zondag 30 september 2012.

In opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij, de Provincie West-Vlaanderen, het Agentschap voor Natuur en Bos en Westtoer ontwikkelde LAND landschapsarchitecten een huisstijl voor terreinmeubilair. De huisstijlcatalogus bevat verschillende bouwstenen voor de inrichting van rustpunten en onthaalpoorten in het Landschapspark. In het kader van het Interreg IVa-project *Grenzeloos Wandelen* liet Westtoer op basis van de technische tekeningen meubilair voor 11 rustpunten plaatsen. De gemeenten Oostkamp, Beernem, Wingene en Ruiselede kregen de primeur.

Op 14 september opende de Bulskampveldwandelroute. Deze wandelroute verkent het domein Lippensgoed-Bulskampveld. Bewegwijzerde paden leiden je door de bosgebieden, de heidevelden van het natuurgebied Heideveld-Bornebeek, de veldvijvers en het typische drevenlandschap. De route passeert langs de kruidentuin, het wagenmuseum, het vogelopvangcentrum en de Aanwijspuiten. Met wat geluk spot je enkele Gallowayrunderen die al grazend het open landschap van het natuurreservaat Heideveld-Bornebeek onderhouden. In het neogotische kasteel van Bulskampveld,

omgeven door een prachtige tuin met vijver, huist het bezoekerscentrum waar je alle informatie vindt over het domein en de nieuwe wandelroute.

Nieuw project LEADER Tielts Plateau

Op 1 juli 2012 startte het nieuwe project van Westtoer binnen LEADER Tielts Plateau: Recreatieve ontwikkeling van het Landschapspark Bulskampveld en het Tieltsse, voor een periode van 3 jaar. We werken dus verder om de regio in het zuiden van het Brugse Ommeland nog beter op de toeristisch-recreatieve kaart te zetten. Hiervoor focussen we op 2 deelgebieden: de plattelandsregio rond Tielts (uitbouw omgevingsrecreatie) en het groene Landschapspark Bulskampveld (uitbouw tot toeristisch-recreatief product). Parallel zetten we de acties voor het hele gebied voort: de acties voor logies (Forum, familiarization trips en infosessies), de

opvolging van de aanvullende Infopunten Toerisme, promotie en communicatie in en over het gebied en de ondersteuning van toeristische en recreatieve productontwikkeling.

Infopunten Toerisme

In 2012 gingen de Infopunten Toerisme hun eerste toeristisch seizoen in. De 83 Infopunten in restaurants en cafés van het Brugse Ommeland vullen de diensten voor toerisme aan op het vlak van openingsuren en ligging; ze willen de recreant en toerist informeren. Westtoer organiseerde in januari twee maal een opleidingsdag Word Ambassadeur van het Brugse Ommeland in samenwerking met Horeca Vorming Vlaanderen vzw. De uitbaters kregen in de voormiddag een cursus rond gastheerschap en de regio Brugse Ommeland. In de namiddag stond een verkenning van de regio op het programma. De opleidingsdag was weliswaar vrijwillig, maar al ruim één vierde van de Infopunten werd zo ambassadeur van onze regio. Dit traject krijgt nog een vervolg in 2013. Ook een bevraging van de uitbaters en gemeenten om het netwerk van Infopunten Toerisme te evalueren, staat nog op de agenda. De realisatie was mogelijk dankzij middelen uit LEADER Tielts Plateau.

Viertalige overzichtskaart: een succes

Naast het magazine *Genieten* in het Brugse Ommeland verscheen er een praktische, viertalige overzichtskaart met 35 doe-tips voor mensen die ter plekke op verkenning willen gaan. Aanvankelijk kregen die overzichtskaarten een drukoplage van 30.000 exemplaren. In de loop van 2012 kwamen daar nog eens 30.000 exemplaren bij. Een groot succes dus! In 2013 is een vernieuwing van de kaart voorzien.

Erfgoedbrochure en Rondfolder

Voor de erfgoedliefhebbers kwam de brochure *Een schat van een streek. Het rijke erfgoed van het Brugse Ommeland* uit. De brochure was een samenwerking met de Dienst Cultuur van de Provincie West-Vlaanderen. De 8.000 exemplaren gingen vlot de deur uit.

Voor de wielierliefhebbers maakten Toerisme Leiestreek, Toerisme Vlaamse Ardennen en het Brugse Ommeland de folder *Beleef de Ronde van Vlaanderen 2012* met een oplage van 25.000 stuks. Aan de hand van het parcours van de Ronde verstrekt de folder wielergelateerde tips in de 3 regio's (collecties en musea, cafeetjes, routes ...).

Seizoensfietsroute Groene Gordel Brugge

Voor deze gratis fietskaart sloegen Toerisme Brugse Ommeland (Westtoer) en De Vlaamse Landmaatschappij (VLM) de handen in elkaar. De VLM werkt samen met de partners aan de uitwerking van fietspaden en rust- en belevingspunten in de Groene Gordel Brugge. De fietskaart bracht dit deel van het fietsnetwerk onder de aandacht. Zo was er ook een zoektocht met een mooie prijzenpot aan gekoppeld. Ruim 25.000 fietskaarten vonden gretige afnemers.

Ommetoertjes 2012

Elke derde zondag van de maand vond er voor het derde jaar op rij in het Brugse Ommeland een Ommetoertje plaats. Ommetoertjes staan garant voor heerlijk fietsen of wandelen langs unieke locaties (waar je anders niet komt), aangevuld met sappige verhalen en enkele smakelijke streekproeftjes. Ook in 2012 waren deze succesvol, met een gemiddelde van 35 deelnemers per Ommetoertje. Het aantal plaatsen is immers beperkt.

Fietsfeest Brugse Ommeland

Op zondag 3 juni 2012 organiseerde Westtoer een Fietsfeest in de regio rond Tielt dat kaderde in het project LEADER Tielts Plateau. Vanuit 3 plaatsen kon je vertrekken voor kilometers fietsplezier langs het fietsnetwerk van het Brugse Ommeland. Onderweg was er animatie, muziek en lekkers. Samen met de lokale verenigingen zetten we langs de route heel wat prachtige activiteiten op. Het Fietsfeest viel echter letterlijk in het water door het slechte weer. Toch hadden bijna 500 moedige fietsers zich hiervoor ingeschreven.

Eindredactie

Stefaan Gheysen, Magda Monballyu, Luc Abbeloos, Lieven Verdonck, Tim Provoost, Valérie Heyman, Evy Van Schoorisse, Geert Hoorens, Dieter Depraetere en Danielle Van de Vijver

Coördinatie

Danielle Van de Vijver en Elke Lemaire

Opmaak

Nele Vandepitte

Rewriting

Communicationwise

Druk

Lowyck

Fotografie

Westtoer, Daniel de Kievieth, Layla Aerts, Carlo Verfaillie, Michel Decler, Sonja Lafosse, Jean Godecharle, Toerisme Kortrijk, Toerisme Leiestreek, Stad Roeselare, VVW Heist, Jan Darthet, Johan De Meester, B.Ad, David Samyn, Captains of Printing, Toerisme Ieper, Kunstmaan, Jan Pollers, Toerisme Brugge, Nuquest en Michael Dehaspe

Verantwoordelijke uitgever

Westtoer apb, Koning Albert-I laan 120, 8200 Sint-Michiels (Brugge)

WD/3029/2012/62

Met dank aan alle medewerkers van Westtoer die hebben bijgedragen tot de realisatie van dit jaarverslag.

Regiowerking Toerisme Westhoek

Ieper Business Park - Auris
Ter Waarde 18
8900 Ieper
T +32 51 51 93 43
toerismewesthoek@westtoer.be
www.toerismewesthoek.be
www.facebook.com/ToerismeWesthoek

Regiowerking Toerisme Leiestreek vzw

Huis van de Streek Zuid-West-Vlaanderen
Doorniksesteenweg 218
8500 Kortrijk
T +32 56 24 99 95
info@toerisme-leiestreek.be
www.toerisme-leiestreek.be
www.facebook.com/ToerismeLeiestreek

Regiowerking Toerisme Kust

Koning Albert I-Laan 120
8200 Sint-Michiels (Brugge)
T +32 50 30 55 00
dekust@westtoer.be
www.dekust.be
www.facebook.com/dekust

Regiowerking Toerisme Brugse Ommeland

Koning Albert I-Laan 120
8200 Sint-Michiels (Brugge)
T +32 50 30 55 00
brugseommeland@westtoer.be
www.brugseommeland.be
www.facebook.com/BrugseOmmeland

WESTTOER

Koning Albert I-Laan 120
8200 Sint-Michiels (Brugge)
T +32 50 30 55 00
info@westtoer.be
www.westtoer.be
www.facebook.com/westtoer

PROVINCIEHUIS BOEVERBOS

Koning Leopold III-Laan 41
8200 Sint-Andries (Brugge)
T +32 50 40 31 11

PROVINCIAAL INFORMATIECENTRUM TOLHUIS

Jan Van Eyckplein 2
8000 Brugge
T 0800 20 021
provincie@west-vlaanderen.be

